

Tremtinys

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

Nr. 26
(1192)

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. liepos 15 d. *

Žuvusių partizanų pagerbimas Punios seniūnijoje

Punia-didvyriškų kovų už laisvę kraštą. Cia atmenama kunigaikščio Margirio ir jo karių ir kitų puniškių žūties. Prie piliakalnio, papédėje, vasarą visuomet žydi didvyriams skirtos gėlės. Ši vieta bene gausiausiai lankoma turistų.

Prisiminta skaudi istorija, 1948 metų liepos 1-oji, kuomet, gindami šalies laisvę, bunkeryje žuvo trys partizanai: Jurgis Valiūnas-Sausis, Petras Valiūnas-Ešerys, Juozas Kavolynas-Vaidila ir Antanina Juršaitė-Valiūnienė-Lesnaja. LPKTS Alytaus filialas, Punios seniūnija įžuvusiųjų giminės pasirūpino žūties vietos jamžinimu ir partizanų pagerbimu. Nuo skaudaus įvykio praėjus 68 metams pastatytas paminklas.

Liepos 2-ąją Aleksandrovos kaime, vešlių medžių pavėsyje, prie paminklo susirinko žmonės pagerbtį žuvusiųjų. Choras „Atmintis“, vadovaujamas Violetos Dumbliauskienės, ir folkloro ansamblis „Dédés ir dédienės“ (vadovė Laima Kalinauskienė) sugiedoją Lietuvos himną. Punios seniūnas Gintautas Laukaitis paskelbė renginio prা-

džią, palygino partizanų mirti su didvyriška Margirio karių žūtimi, pristatė atvykusius svečius.

Ina Kaškonienė prieš metus kilusią mintį pastatyti paminklą išsakė LPKTS Alytaus filialo vadovei Stasei Tamašauskienei. Graži idėja buvo įgyvendinta. Paminklą pašventino Punios parapijos Šv. Jokūbo bažnyčios klebonas Vytas Sabaliauskas.

Tylos minute pagerbtį žuvusiuosius papraše LR Seimo narė, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė. Sveikindamas susirinkusiuosius ji kalbėjo apie prasmingą partizanų kovą prieš okupantus. Garbės sargyboje stovėjo Antano Juozapavičiaus rinktinės jaunieji šauliai ir LPKTS Alytaus filialo nariai. Nuaidėjo Dainavos apygardos savanorių salvės už Lietuvą, už žuvusius partizanus ir už Tėvynės laisvę.

Jausmingai apie kovotojų žūtį kalbėjo Bronius Dzenkauskas, kurio žemėje stovi paminklas. Apie savo dėdę partizaną Jurgį Valiūną kalbėjo Ona

Valiūnaitė-Matulevičienė. Nors praėjo daug laiko nuo skaudaus įvykio, bet atmintis neblėsta.

Į paminklo atidengiamątykės Seimona-rys Julius Sabatauskas sužmona prie paminklo padėjo gėlių, prasmingu, giliu minčių išsakė politologas Laurynas Kasčiūnas, Punios renginiuose dalyvaujančios ne pirmą kartą.

Savo kūrybos pluoštelį pertiekė buvusi politinė kalinė Milda Zaveckienė. Eilėraštį „Laisvės nešėjai“ perskaitė šio straipsnio autorė. Dainavo LPKTS Alytaus filialo choras „Atmintis“, Butrimonių etnografinis ansamblis. I renginio programą įsijungė ir jaunimas. A. Ramanausko-Vanago gimnazijos mokinės, pritariant gitarai, paskaitė graudžių pozicijos posmų, Butrimonių gimnazijos mokinė Giedrė Kalinauskaitė gražiai padainavo baladę „Raudoni vakarai“.

Renginio pabaigoje Stasė Tamašauskienė padėkojo dalyviams, organizatoriams už žuvusių partizanų pagerbimą ir drauge su Seimo nare V. V. Margevičiene įteikė padėkos raštus Gintautui Laukaičiui, Inai Kaškonienei, Bronui Dzenkauskui, renginį vedusiai Emiliui Lukšytei-Krušinienei.

Težydi pamiskėje, žūties vietoje, gėlės ir paminklas mena už laisvę kovotojų pralietą kraują, mes nulenkiame galvas prieš juos ir gerbiame jų atminimą.
Emilia LUKŠYTĖ-KRUŠINIENĖ

Alytuje pagerbtos 1941 metų birželio sukilimo aukos

Minint 1941 metų birželio 22–28 dienų sukilimo 75-metį, birželio 22-ąją Alytaus miesto savivaldybės atstovai pagerbė 1941 metų birželį žuvusių Lietuvos karių sukilėlių atminimą, uždegdami žvaigždes šalia 45 lietuvių karių memorialo Alytaus Skardžio gatvėje.

Neabejingo Dzūkijos istorijai alytiškai atminimo žvakes uždegė ir prie Tautos kančių memorialo „Nurimės varpas“ miesto sode, pagerbdami sukilėlius, kurie Alytuje žuvo birželio 22–25 dienomis, bei pirmomis karos dienomis per vokiečių karių vykdytą „keršto“ akciją nužudyti per 300 civilių Alytaus gyventojų.

Memorialas „Nurimės varpas“ skirtas pagerbtī politiniams kaliniams, tremtiniams, Dainavos apygardos partizanams, 1941-ųjų birželio 22–28 dienomis Lietuvos kariuomenės sukilėliams.

Tenk pastebeti, kad Lietuvos kariuomenės sukilėliai su Alyumi niekaip nesusiję, nes Alytuje 1940 metais buvo įkurta didelė Raudonosios armijos karienė bazė; čia buvo dislokuota Raudonosios armijos 3-iojo mechanizuoto korpu-

so 5-os tankų divizijos daug tankų ir buvo įrengtas karinis aerodromas. Alytuje 1941 metų birželio sukilimą organizavo buvę šauliai, policininkai, tarnautojai, gimnazistai, keletas atsargos karininkų. 1942 metų gegužės–liepos mėnesiais į bendras vokiečių–lietuvių karių kapines Alytuje buvo perlaidoti visoje Alytaus apskrityje, daugiausiai Varėnos krašte, žuvę 45 lietuvių kariai–sukilėliai. Nė vieno alytiškio sukilėlio šiose sovietmečiu sunaikintose kapinėse nerā palaidota.

(keliamo į 2 psl.)

Ariogaloje, Dubysos slėnyje

Rugpjūčio 6 d., šeštadienį

SU LIETUVA ŠIRDY

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydis

PROGRAMA:

Dubysos slėnyje

- 10 val. Šventinė eisena į Dubysos slėnį
- 11 val. Šv. Mišios
- 12 val. Šakrydzio atidarymas
- 12.30 val. Jungtinio tremtinių choro koncertas
- 13.30 val. Svečių sveikinimai
- 14 val. Šventinė popietė: dainuoja Edmundas Kučinskas, groja Regimantas Šilinskas, šventės dalyviai šokdina tautinių šokių ansamblis „Vaiva“
- 17 val. Šventės uždarymas

Filmų ir parodų palapinėje

- 12.30 val. Filmas „Žaibas - Dzūkijos legenda“. Pokalbis su filmo kūrėjais
- 14 val. Parodos „Tremties vaikai“ atidarymas
- 14.15 val. Filmas „Choras“
- 14.30 val. Filmas „Misija Sibiras‘15: keturiolika nežinomybės dienų arba kaip mes gérème kavą su bobute“ ir diskusija su „Misija Sibiras“ dalyviais
- 16 val. Filmas „Su Lietuva širdy gyvename“

Partizanų bunkeryje (ant Dubysos kranto)

- 13 val. Pokalbiai apie partizanų ginkluotę. Istorikų įžvalgos, demonstravimas
- 14 val. Pokalbiai apie partizanų aprangą. Rekonstruktorių atradimai, apžiura
- 15 val. Pokalbiai apie partizanų spaudą. Apžvalga, skaitymai

ORGANIZATORIUS

VYKDYTOJAS

PARTNERIAI

PARTIZANU TAKAI

GAGA

RĒMĖJAI

Valstybės dienos minėjimas – be Kauno vadovų

Valstybės dienos vidudienį Karo muziejaus sodelyje Kaune, išsirikiavus šaulių rikiuotei, dešimt garbaus amžiaus Lietuvos šaulių sąjungos atstovų, vilkinčių specialiai šiai progai skirtomis uniformomis, iškilmingai atnešė Vyčio Kryžiaus ordino vėliavą prie Nežinomo kareivio kapo. Dimisijos kapitonui Gediminui Dobkevičiui suteikta garbė pakelti vėliavą.

Vėliai suplazdėjus ant stiebo, tradicijos baigėsi, nes toliau veiksmas vyko netradiciškai: nebuvušioje ceremonijoje paprastai dalyvaujančios ir iškilmingumo suteikdavusio Karinių oro pajėgų orkestro. Vėliavos pakėlimo ceremoniją lydinti „Tautiška giesmė“

skambėjo skystai: nebuvu giesmę užvesdavusio ansamblio, nepasirūpinta net himno įrašu.

„Kada šaudys?“ – nekantravos šventėje dalyvavęs keturmetis. „Nešaudys“, – mažylį nuvylė tévai. Istorinių pabūklų salvė minėjime taip pat nenuaidėjo.

„Kauno miestos savivaldybės neorganizuojant Valstybės dienos šventęs, iniciatyvos émési Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialas, Lietuvos sajūdžio Kauno skyrius, Lietuvos šaulių sąjungos Vytauto Didžiojo antroji rinktinė ir kitos organizacijos“, – tarsi pasiteisinimu iškilmingą minėjimą pradėjo buvęs savivaldybės renginių vedėjas Vilius Kaminskas.

Vietoj mero kalbos, renginio dalyviai išgirdo keleto Seimo narių konseruatorių, tremtinių organizacijų atstovų, buvusio miesto mero Andriaus Kupčinsko kalbas.

„Šventėje trūko iškilmingumo. Tai priklauso nuo miesto vadovų. Labai gaila, kad miesto valdžia šiai šventei neparodė dėmesio. Jei tai visos valstybės šventė, tai yra ir Kauno miesto šventė. Savivaldybė privalejo šią šventę organizuoti, o miesto galvos – joje dalyvaući“, – sakė minėjime dalyvavę Živilė Gudienė ir Saulius Gudas.

Paklaustas, kodėl savivaldybė neorganizavo iškilmingo Valstybės dienos minėjimo, Kauno miesto mero

pataréjas Tomas Grigalevičius atsakė: „Žmonės šiek tiek ne taipsuprato. Oficialaus minėjimo, kaip ir pernai, Karo muziejaus sodelyje siemet nebuvu – buvo tik Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija. Oficiali šventė vyks vakare, festivalio „Operetė Kauno pilyje“ metu. Čia vyks savivaldybės apdovanojimų – Santakos garbės ženklu – įteikimo ceremonija.“ T. Grigalevičius taip pat informavo, kad miesto meras serga, todėl ir vaikarinéje šventės dalyje nedalyvaus. Santakos garbės ženklus įteiks vice-meras Simonas Kairys.

Vaida MILKOVA
„Kauno.diena.lt“, 2016 m. liepos 6 d.)

„Kolymos“ bendrijos suvažiavimas Rumšiškėse

Taip jau išėjo, kad Rumšiškėse esantis Lietuvos liaudies buities muziejus taupo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių susibūrimo vieta: birželio 11 dieną čia rinkosi lapteviečių brolijos atstovai, o po savaitės – buvę Kolymos lagerių kaliniai. Taisimbioliška – Lietuvos liaudies buities muziejus yra tarsi mažas Lietuvos modelis, o politiniai kaliniai ir tremtiniai yra mūsų tautos skaudžių istorinių įvykių liudininkai. Muziejai tam ir skirti, kad saugotų tautų istoriją.

Birželio 18 dieną Rumšiškių kultūros centre susirinko politinių kalinių bendrijos „Kolyma“ nariai – buvę kaliniai, jų šeimų nariai ir artimieji. Pagal nerašytą įstatymą, kurį prieš 27 metus priėmė buvę Kolymos lagerių kankinai, 1989 metų birželio 10 dieną susirinkę Rumšiškėse, liaudies buities muziejuje, bendrijos nariai rinksis Rumšiškėse kasmet, pirmajį šeštadienį po birželio 14-osios. Pasak bendrijos pirmininko Algirdo Čiurlia, tas susitarimas galios, „kol gyvi būsim“. Tai gi šiomet įvyko jau 28-asis bendrijos suvažiavimas. Jis prasidėjo tradicinėmis šv. Mišiomis Lietuvos liaudies buities

muziejuje esančioje Račkiškių koplyčioje. Po jų suvažiavimo dalyviai sugrįžo į Rumšiškių kultūros centrą, kur įvyko 28-ojo suvažiavimo posėdis – tame buvo pateiktos veiklos ir finansinės ataskaitos, išrinkta nauja aštuonių narių valdyba (Algirdas Čiurlis, Mindaugas Bloznelis, Gediminas Bubnys, Skirmantas Lisauskas, Tadas Pažarauskas, Arūnas Vaišnoras, Sigitas Žilionis, Gintaras Žilionis). Jai patikėtas ir naujas darbas – parengti rezoliuciją dėl paramos sunkiai gyvenantiems buvusiems Kalymos politiniams kaliniams. Suvažiavime nuspresta išleisti politinių kalinių atsiminimų knygą „Kolymos mozaika“, į bendriją priimti šeši nauji nariai. Kaip teigė pirmininkas Algirdas Čiurlis, bendrija išsiskiria tuo, kad į savogretas priimanė tik buvusių politinių kalinius, bet ir jų vaikus bei vaikaičius, taip pat žmones, palaikančius ir aktyviai pritariančius bendrijos idėjoms – juk praėjo daugiau nei 70 metų nuo tų įvykių, ir mažai tiesioginių jų dalyvių teliko, tad apsiribojus tik buvusių politinių kalinių naryste kiltų natūrali grėsmė bendrijos egzistavimui. Politinių

kalinių gretos nuolat mažėja, žmonės išeina Anapilin... „Priėmėme šešis naujus narius, o palaidojome 12“, – liūdnai konstatavo A. Čiurlis.

Pasibaigus suvažiavimui žmonės susėdo prie kuklių vaišių stalų pabendrauti, pasidalinti vis iš atminties išplau-

kiančiais atsiminimais, o dvasią ir širdį jaudino Rumšiškių kultūros centro mišraus vokalinio ansamblio „Žigla“ (vadovė Modesta Kalinauskienė) ir vakių ansamblio „Svirpliučiai“ dainuoja mos patriotinės dainos.

Gintaras MARKEVIČIUS

Alytuje pagerbtos 1941 metų birželio sukilimo aukos

(atkelta iš 1 psl.)

Kadangi iki šiol Alytuje 1941 metų birželio sukilimo Alytaus miesto sukilėlių atminimas niekaip nejamžintas, todėl, minint sukilimo 75-metį ir siekiant išsaugoti istorinį paveldą, kreipiasi į Alytaus miesto savivaldybės merą ir tarybos narius:

„Prieš 75 metus, 1941 metų birželio 22 dieną Lietuvoje prasidėjo ginkluotas sukilimas, kurio tikslas buvo išsivaduoti nuo sovietų okupantų ir atkurti Nekriklausomą Lietuvos valstybę.

1941 metų birželio 23-ią Alytaus gimnazijos mokytojo Mykolo Babiliaus iniciatyva buvo sušauktas vietus lietuvių susirinkimas, kad išrinktų Komitetą viešajai tvarkai palaikyti. Pirmomis karinės dienomis Alytuje susiformavo trys šaulių–partizanų būriai: kpt. Domininko Jėčio būrys veikė dešiniajame Nemuno krante, ats. ltn. Vlado Šimoliūno būrys – prie kelio į Kauną, o ats. ltn. Benjamingo Meškelio būrys – artilerijos kareivinių rajoje. Nors šauliai–partizanai ant rankovių ryšėjo pogrindžio nurodytus

baltus raiščius, o laikinosios policijos sargybiniai buvo aprūpinti liudijimais vokiečių kalba, tačiau vis tiek įvyko didelė tragedija – birželio 23 dieną vokiečiai nuginklavę ir sušaudę ats. ltn. B. Meškelio vadovaujamą 42 šaulių–partizanų būrį, o birželio iš 24-osios į 25-ąją naktį sušaudę 8 Alytaus laikinosios policijos nuovados sargybinius ir 2 partizanus, padėjusius policieninkams, taip pat buvo nužudyta per 300 civilių miesto gyventojų.

1941 metų birželio sukilimas, kuris truko apie savaitę, paneigė sovietų propagandos teiginius, kad Lietuva savo noru 1940 metais įstojo į Sovietų sąjungą. Toks visuotinis tautos sukilimas buvo vienintelis sovietų pavergtose teritorijose. Lietuvoje sukilėliai atkūrė savivaldos institucijas. Tik nacių okupacija neleido įtvirtinti atkurtos Nepriklausomos valstybės.

Iki šiol Alytuje 1941 metų birželio sukilimo Alytaus sukilėlių atminimas niekaip nejamžintas. Todėl, minint sukilimo 75-metį ir siekiant išsaugoti istorinį atminimą, prašome:

Alytuje pavadinti naujas gatves ar esant galimybei pervažinti senasias – Birželio 23-osios, Sukilimo, Sukilėlių pavadinimais;

Alytuje pavadinti naujas gatves ar esant galimybei pervažinti senasias – Birželio sukilimo organizatorių ir dalyvių Alytuje vardais: Domininko Jėčio (žuvusio 1947-08-11), Benjamingo Meškelio (žuvusio 1941-06-23), Prano Valiulio (žuvusio 1941-06-23), Algirdo Ražaičio (žuvusio 1941-06-24);

Atminimo memorialinėmis lentomis paženklinti 1941 metų birželio sukilimo Alytuje reikšmingas vietas – sukilimo

ginkluotos kovos dalyvių štabus (Šaulių namai, buvusios gimnazijos pastatas).

Įamžinti pirmomis karinės dienomis žuvusią alytiškių (per bombardavimą žuvo ir Vermachto kariai per „kerštoatsiskaitymo“ akciją sušaudę apie 300 žmonių) atminimą, iрengiant memorialinę lentą.

1941 metų birželio sukilimas – tai tautos sukilimas, kuris įrodė, kad Lietuvos valstybingumo idėja buvo gyva. Ji įtėsė partizaninėse kovose ir atvedė iki 1990 metų Kovo 11-osios – Lietuvos neprieklausomybės atkūrimo dienos.

Gintaras LUČINSKAS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19, 6 mėn. – 14,40 Eur.

Įvykiai, komentarai

Kas toliau, Didžioji Britanija?

„Pats laikas kurti atsarginius planus. Kaip palaikysime Europos saugumą post-NATO arba postamerikietiškoje epochoje? Kaip tvarkymis Europoje, jeigu ES sprendimų priemimas bus paralyžiuotas arba neveikiantis? Visi šie klausimai nepaprastai svarbūs Britanijai, o mūsų dydis ir patirtis gali pateikti esminį atsakymą. Deja, Britanija nedalyvauja šiame žaidime, sutelkusi visą dėmesį į „Brexit“ (pažodžiu i tai reikšt „Britanijos išėjimą“, red. past.) referendumą – nutrūktgalvišką lošimą, su kuriuo Davidas Cameronas susiejo mano šalies ateitį. Įvertinus visas aplinkybes, balsuoti už pasitraukimą iš ES Britanijai būtų blogai. Tačiau tokio sprendimo padariniai mūsų sąjungininkams būtų daug blogesni. Tai savo ruožtu smogtumus patiemis. Daugiašalio, taisylėmis grįsto bendradarbiavimo, aljansų ir institucijų epocha buvo itin naudinga tiek Britanijai, tiek kitoms įstatymų besilaikančioms entuziastėms, ypač mažoms ir neturtingesnėms šalims. Euroskeptikai įsitikinę, kad Britanija vaduoja iš sustabarėjusios, reformomis nepasiduodančios ES. Is

tikrujų mes griauname namą, kuriam kartu su savo draugais gyvenome dešimtmečius – ir dar tokiu metu, kai aplinkinis pasauly niekada nebuvu audringesnis arba pavojingesnis,“ – kovo mėnesį rašė Edvardas Lukas (Edward Lucas), Europos politikos analizės centro viceprezidentas ir britų savaitraščio „The Economist“ vyrėsnysis redaktorius. Tame pačiame straipsnyje jis priminė, kad „Vladimiras Putinas, įgudęs ižvelgti Vakarų silpnasiavietas, mielai pasinaudos mūsų pakrikimu. Jis yra pajėgus kurti dirbtines saugumo krizes visokiausiose vietose: Arktyje, Baltijos šalyse, Balkanuose, Baltarusijoje, Juodojoje jūroje, Ukrainoje, Kaukaze, Centrinėje Azijoje arba kur nors kitur.“

Blogiausios prognozės pasivirtino... Birželio 21 dieną Didžiojoje Britanijoje įvyko referendumas, kuriame britai sprendė, ar jų šalai pasilikti Europos Sąjungoje, ar ją palikti. 58 proc. referendumė pasakė „taip“ D. Britanijos išstojimui, 48 proc. – ne. Pasaulis buvo supurytas taip, kaip po Rusijos agresijos prieš Ukrainą 2014 m. Tuomet irgi sugriuvo tvarka, palaikiusi Eu-

ropoje taiką, išivyravusią po Antrojo pasaulylio karo. Dabar – D. Britanijos pasitraukimo iš ES pasekmės, kurias dar teks patirti. Ir vėl viena šalis neabejotinai gérė šampaną, švēsdama „Brexit“ referendumo rezultatus – tai ta pati Putino Rusija.

Todėl keista šiandien skaityti ir girdeti diskusijas, užvirusias po daugeliui netikėto britų sprendimo pasitraukti iš Europos Sąjungos: jose svarstomas įvairiausios priežastys, lėmusios 14 milijonų britų norą pasitraukti iš ES ir 13 milijonų britų nenorą išeiti iš bendrijos, bet neteko girdeti idėmenių pasiskymą apie Rusijos vaidmenį šiame tragiškame spektaklyje. Beje, idomiai šiuos skaičius vadino Kremliaus propagandinės televizijos. Stai „Euronews“, nuolat reklamavusi referendumą, džiūgavo, kad už „Brexit“ balsuodami referendumė pasisakė „NET 14 milijonų, o prieš – TIK trylikā“. Gaila, kad pasikuklino priminti, kad iš viso Didžiojoje Britanijoje gyvena apie 60 milijonų. Ar akivaizdi Kremliaus propagandinės priemonių veikla reklamuojant „Brexit“ referendumą ir jo motyvus yra nepa-

kankamas įrodymas, kad Rusija tiesiogiai dalyvauja „eliminuojant“ D. Britaniją iš ES? Verta prisiminti ir pavasarį vykusį Nyderlandų referendumą dėl šalies pritarimo asociacijos sutarciai su Ukraina: sutarciai buvo neprirtarta, o jos priešinkai kaip svarbiausius argumentus pateikė... Rusijos propagandinė priemonių tiržuotas ukrainiečių keliamas „grėsmes“. Jau tada atidesni politikos apžvalgininkai iškėlė klausimą, kokią įtaką rinkimams ES šalyse (ir apskritai Vakaruose) turi Kremliaus?

O gal čia nenorima ižvelgti Rusijos įtakos? Juk ne pirmas kartas, kai juokiamasi iš žmonių, kalbančių apie Rusijos keliamas grėsmes. Tik tuo toliau, tuo dažniau išaiškėja Rusijos veikla skaldant Vakarus ir realizuojant savo ambicijas tapti pasaulio bamba. Ir juoktis noro vis mažiau, ypač girdint žinias, kad Putinas atlieka armijos valymą, t. y. šalina iš pareigų su jomis nesusitarkančius ar nepatikimus karinius pareigūnus – tokie veiksmai yra būtini rengiantis karui. Kas gali garantuoti, kad Putinas tuo ir apsiribos?

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentė grąžino Seimui jo broką

Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė grąžina Seimui taisių prieštaravimus visuomenėje sukėlusias Darbo kodekso nuostatas, pranešė Prezidentės spaudos tarnyba.

Prezidentės požiūriu dauguma kodekso nuostatų yra reikalingos ir turi būti kaip galima greičiau įgyvendintos, nes senasis kodeksas stabdo valstybės pažangą. Tačiau naujajame didelės svarbos ir apimties dokumente liko paminti pažeidžiamiausią žmonių poreikių. Iš viso darbuotojo naudai Prezidentė siūlo pataisyti 22 nuostatas iš 260 Darbo kodekso straipsnių, kad balansas tarp darbdavio interesų ir darbuotojų apsaugos būtų atkurtas, išsau-gant esmines darbo santykų reformai būtinės nuostatas.

Prezidentė į Darbo kodeksą pirmiausia grąžina konstitucinę nuostatą, kad darbuotojas socialiniu požiūriu yra silpnesnė, mažiau derybinių galių turinti darbo santykų šalis. Kilus ginčui kodekso nuostatos turi būti aiškinamos darbuotojo naudai.

Taip pat siekiama užtikrinti tinkamą apsaugą socialiai pažeidžiamiesiems žmonėms – neįgaliesiems, vieniems vairukus augantiems, nepilnamečiams, sulaukusiems pensinio amžiaus, kenksmingomis sąlygomis ar naktimis dirbantiems asmenims. Socialiai jautriaujioms darbuotojų grupėms, kai žmogus atleidžiamas iš darbo be jo kaltės darbdavio iniciatyva, įspėjimo terminas ilginamas iki 3 mėnesių. Taip pat, atleidžiant darbdavio valia, išeinė kompensacija didinama nuo 6 iki 8 darbuotojo vidutinių darbo užmokesčių (VDU).

Kai darbo sutartis nutraukiamas dar-

buotojo iniciatyva dėl svarbių priežascių, siūloma mokėti ne 1, o 2 VDU dydžio išeitinę išmoką. Tais atvejais, kada darbdavys delsia atsiskaityti su darbuotoju, turi būti numatytas neribotas netesybų dydis, netaikant naujajame kodekse nustatytų 3 darbuotojo VDU „lubų“.

Užtikrinant Konstitucijoje įtvirtintą žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą ir turėti saugias darbo sąlygas, siūloma atsisakyti socialiai nesaugiausiu – vadinančiu nulinii, nenustatytos apimties darbo sutarčių. Jos galioja tik 3 ES šalyse, tebekeldamos daug aštrijų diskusijų.

Terminuotos darbo sutartys nuolatiniam darbui gali būti taikomos tik koletyvinėse sutartyse numatytais atvejais. O viršvalandžiams siūloma nustatyti ne vieno, bet trijų mėnesių apskaitinį laikotarpį.

I Darbo kodeksą grąžinama sudėtingiausiomis sąlygomis dirbančių darbuotojų apsauga. Kai žmogus dėl kenksmingų ar kitokų sąlygų dirba su trumpintą darbo laiką, jam turi būti apmokama kaip už visą darbo laiką.

Už nepertraukiamą darbą toje priejo darbovietėje siūloma suteikiti papildomas kasmetines atostogas. Pasak šalies vadovės, darbo santykų lankstumas nenukentės, jeigu į kodeksą sugriždaugiau socialinio jautrumo. Prezidentė atkreipia dėmesį, kad neįklausius į žmonių lūkesčius kai kurios priimtos Darbo kodekso nuostatos ignoruoja Trišalėje taryboje pasiekus kompromisus, todėl būtina įgyvendinti socialinių partnerių susitarimus. Šalies vadovė sprendimą dėl vetuojamų Darbo kodekso nuostatų priėmė po

konsultacijų su ekspertais, teisininkais, darbdaviais ir darbuotojų profesinėmis sąjungomis.

Taip pat Prezidentė D. Grybauskaitė grąžino Seimui pakartotinai svarstyti ir Pagalbinio apvaisinimo įstatymą, kuris neatitinka Konstitucijos bei Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijų, blogina jau dabar taikomą nevaisingumo gydymo praktiką ir paslaugų prieinamumą, atima nevaisingų porų teisę į šiuolaikinius gydymo metodus.

Su prašymu vetuoti šias pataisas, kaip pažeidžiančias nevaisingų porų konstitucinę teisę į kokybišką, efektyvų, medicinos mokslo patvirtintais metodais pagrįstą nevaisingumo gydymą, į Prezidentė kreipesi garsiausi šalies medikai, mokslininkai, universitetų ir ligoninių bendruomenės, kelios dešimtys pacientams atstovaujančių organizacijų, tarp jų sergantieji ir onkologinėmis, genetinėmis ligomis.

Pasak Prezidentės, valstybė privalo rūpintis ir tausoti žmogaus sveikatą, girdėti 50 tūkstančių šeimų lūkesčius bei užtikrinti pažangų ir kokybiškų gydymo metodų prieinamumą mūsų žmonėms.

Seimo priimtos Pagalbinio apvaisinimo įstatymo pataisos pažeidžia Konstitucijos 53 straipsnį, kuriame numatyta valstybės pareiga rūpintis žmonių sveikata ir užtikrinti medicininę pagalbą žmonėms. Šis įstatymas neatitinka pažangios ir etiškos medicinos normų, tarptautinių nevaisingumo gydymo standartų ir Pasaulio sveikatos organizacijų rekomendacijų, kelia riziką moters ir vaiko sveikatai. Europoje embrionų šaldymas ribojant

sukuriamų embrionų skaičiaus draudžiamas tik dvejose valstybėse – Maltoje ir Airijoje.

Analogišką įstatymą, ribojantį embrionų skaičių, 2004 metais buvo priėmusi Italija, tačiau šis įstatymas buvo pripažintas žalojančiu moters sveikatą, antikonstituciniu ir priešraujančiu Europos žmogaus teisių konvencijai.

Seimo priimtas įstatymas taip pat pažeidžia Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas žmogaus teises ir yra diskriminuojantis pagal ligą. Pavyzdžiu, dabar valstybė vėžiu, kardiologinėmis ir kitomis ligomis sergantiesiems pacientams suteikia pažangiausius gydymo metodus, tuo tarpu vaikų susilaikti negalintiems asmenims tokias galimybes apriboja.

Lietuvoje kas 7 pora turi vaisinguo sutrikimų ir negali susilaikti vaikų. Viena pagalbinio apvaisinimo procedūra porai gali kainuoti daugiau kaip 3 tūkst. eurų. Todėl nerezultatyvų ir nemodernų gydymo metodą įteisinės įstatymas tik padidins finansinę naštą valstybei ir patiemis pacientams.

Prezidentė siūlo įstatyme įtvirtinti tokias nuostatas, kurios atitiktų nevaisingų šeimų lūkesčius, tarptautinę medicinos praktiką ir Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas, taip pat atvertų galimybes pasinaudoti medicinos mokslo patvirtintais nevaisingumo gydymo metodais, tausotų moters ir vaiko sveikatą, neribotų embrionų skaičiaus ir užtikrintų jų apsaugą bei galimybę užkirsti kelią sunkioms genetinėms ligoms.

Prezidentės spaudos tarnyba

Vaikai domisi tremtimi

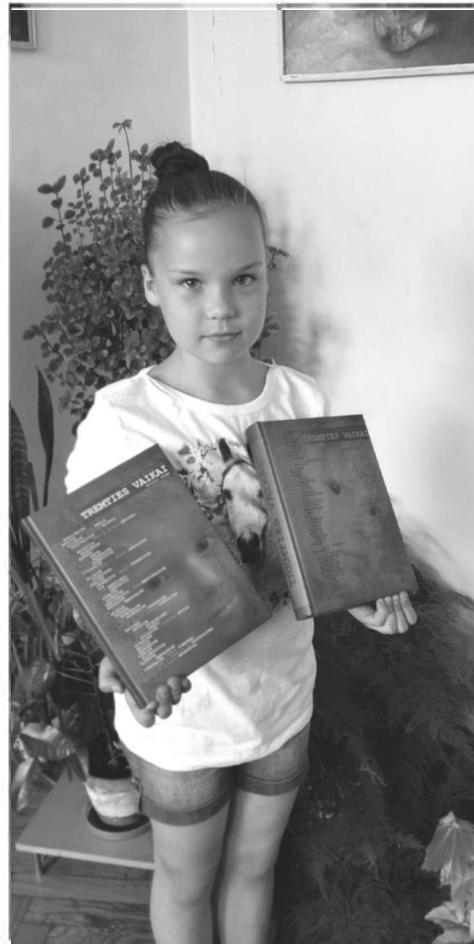
Nuotrauka atminčiai su rašytoju Stanislovu Abromavičiumi

Kauno savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Šančių padalinijoje jaunieji skaitytojai kasdien renkasi į vaikų vasaros dienos stovyklą „Iš kur atejome“. Čia sutiksi V. Kudirkos progimnazijos, Motiejaus Valančiaus, Jėzuitų gimnazijų, Panemunės pradžios mokyklos ir kitų ugdymo įstaigų auklėtiniai. Pasak vyr. bibliotekininkės Danguolės Peldžienės, stovyklaujančių šiemet susipažins su Lietuvos ir Europos šalių istorija, susitiks su įžymiais žmonėmis, išmoks kurti kompiuterinius piešinius, o stovyklavimo pabaigoje paruošsavo „Vasaros knygelę“. Numatytos pažintinės popietės „Pažvelk iš arčiau į viduramžius“, „Viduramžių pasiuntiniai riteriai“, „Apie Lietuvos valdovus: atpažink kunigaikštį“, „Lietuvos pilys“ ir kitos.

Vis tik pirmasis susitikimas vyko su LPKTS knygų „Tremties vaikai“ serijos autoriais. Vaikai turėjo pakalbinti savo senelius, kad papasakotų jems apie tuos skaudžius įvykius. Renginyje dalyvavusį rašytoją Stanislovą Abromavičių nustebino būsimosios Jėzuitų gimnazijos penktokės Mildos Šalučkaitės pasakojimas apie jos senelės, tada dar dešimtmetės Vandas Knystautaitės iš Kaltinėnų valsčiaus, dabar gyvenančios Klaipėdoje, tremtį. Mergaitei įsiminė močiutės pasakojimai apie tai, kai paryčiu iš jų trobą įsiveržė kareiviai su stribais, liepė greitai susiruošti ir verkančius paskubomis ištremė į Sibirą. Apie gyvenimą tremtyje mergaitė kalbėjo susijaudinus. Idomu ir tai, kad Vanda Knystautaitė vėliau tapo partizanu vado Vlado Montvydo marčia...

Gal paaugusi mažoji Milda susipažins ir su prosenelio partizanu vado Vlado Montvydo-Žemaičio biografija.

Vladas Montvydas (1911–1953) giminė Šilalės rajono Gatautiškės kaime. Baigės Poežerės pradžios mokyklą, mokėsi toliau, tarnavo Lietuvos kariuomenėje, buvo Šaulių sąjungos būrio vadu. 1938 metais vedė Bronislavą Ralytę ir tapo ūkio Varnių valsčiuje šeimininku. Netrukus suremontavo pastatus, pasistatė kalvę, ēmėsi bričkučių gamybos. Apleistas ūkis suklestėjo. 1944 metais tapo partizanu vadu, vadovavo Žemaičių apygardai. 1944 metų Kūčių vakarą nuo okupantų rankos V. Montvydo ūkis virto pelena. Žmona ir penki mažamečiai vaikai liko gyvi, tačiau be pastogės. Tarp tų vaikų bu-

Milda Šalučkaitė didžiuojasi esanti tremtinių vaikaite...

vo ir Mildos senelis. Šeima turėjo slapstytis pas gerus žmones. Partizano šeimą glaudė ir augino giminaičiai, Žemaitijos kaimų valstiečiai. Irutė, kuri laiką ir mažiausias Rimantas, tapo Stasio ir Ignaco Peldūnų iš Brukų kaimo augintiniai. Vėliau, 1951 metais, Bronislava Montvydienė buvo suimta, nu teista 25 metams kalėti ir įkalinta Kazachstane, Džezkazgano lageryje. 1953 metų rugpjūčio 23 dieną netoli gimtinės žuvo Vladas Montvydas-Žemaitis. Beje, Lietuva deramai įvertino šio žmogaus žygydarbius: Respublikos Prezidento dekretru jam suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties), apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Koman doru kryžiumi.

Susitikime su „Tremtiesvaikų“ knygų leidėjais vaikai žiūrėjo senas nuotraukas, diskutavo apie sunkų Lietuvai laikotarpi. Idomu tai, kad absoluti dauguma vaikų žinojo apie lietuvių tremtį, didžiavosi žmonėmis, kovoju siais dėl Lietuvos laisvės.

„Tremtinio“ inf.
Danguolės Peldžienės nuotraukos

Sveikiname

Miela Zofija ŠAULIENE,

Tavo akijų žvilgsnis ir rankos palaiminimo ženklas visuomet palydi kiekvieną išvykstantį iš sodybos, mūsų namų – Mažintų Lankos. Tavo gyvenimo turtas – dvi dukterys, trys sūnūs, 14 vaikaičių ir 11 provaikaičių. Visi augome ir stiprėjome nuo mažumės būdamai šalia Tavęs. Pokario išgyvenimai, tremtis, skaudžios netektys nesužlugdė. Visuomet turi pamokančio optimizmo kiekviename gyvenimo vingyje, meilės su kaupu pakanka visiems.

Miela Mama, Močiute, būk tarytum bičių motinėlė kiekvienam iš mūsų. Linkime sveikatos, nuoširdumo ir kad tavo angelišką laukimą galėtume jausti dar labai ilgai...

Sveikiname garbingo 85-ojo jubiliejaus proga!

Vaikai, vaikaicių ir provaikaičių

Sveikiname LPKTS Radviliškio filialo pirmininkę **Stasę JANUŠONIENĘ**, tapus Radviliškio miesto Garbės piliete. Linkime stiprius sveikatos ir toliau sėkmingai darbuotis tremties ir rezistencijos atminimo įamžinimo veikloje.

LPKTS valdyba

Garbinga buvusio tremtinio, fotomenininko sukaktis

Idomus sutapimas – buvusio tremtinio, kuriam, kaip Žemaičių apygardos Alkos rinktinės partizanų rėmėjui, pripažintas Laisvės kovų dalyvio teisinis statusas, Mečislovo Šilinsko 85-ojo jubiliejaus šventė buvo vienas iš Telšių – Lietuvos kultūros sostinės 2016 renginių. Jubiliatas – Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys, Telšių miesto metraštininkas, fotoaparatu fiksuojantis įdomiausius politinius, kultūrinius, sportinius ir kitus įvykius, vykstančius Telšių rajone ir respublikoje. Tai Žemaitijos patriotas, savo kūryba garsinantis gimbą Žemaičių žemę. Jis yra surrengės daugiau negu 30 personalinių parodų, dalyvauja grupinėse fotografijos parodose Lietuvoje ir užsienyje, yra išleidęs su Telšių vaizdais 10 atvirlaikį, 18 dvigubų atvirukų komplektų, knygą – fotoalbumą „Telšiai – mano miestas“, turi daug apdovanojimų. M. Šilinskas – Telšių miesto Garbės pilietis. Šiemet jubiliejaus proga jis apdovanotas LPKTS 2-ojo laipsnio žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“.

Minint garbingą fotomenininko sukaktį, jis pristatė savo fotografijų parodą, kurią galima pamatyti Telšių Žemaitės dramos teatre, ir knygą „Miestas prie ežero“, – ją maketavo pats autorius, čia panaudoti telšiškės poetės Irenos Daubarienės tekstai.

Renginį, skirtą M. Šilinsko 85-mečiui, vedė Telšių kultūros centro režisierė Alina Gintalienė. Jubiliatą sveikino valdžios atstovai, būčiuliai, giminės, artimieji: Seimo narys Valentinas Bukauskas, Seimo narės Rimantė Šalaševičiūtės padėjėja Gitana Piktūžytė, Telšių rajono savivaldybės mero pavaduotojas Kęstutis Gusarovas bei rajono savivaldybės narės Alfreda Tamševičienė ir Laima Jurytė-Zakarauskienė, Telšių miesto seniūnas Kazys Lečkauskas, Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Telšių skyriaus pirmiškis Kajatonas Šliogeris, Telšių muzikos mokyklos direktorius Antanas Kontautas, Lietuvos tautodailininkų sąjungos Telšių skyriaus pirmininkė Si-

gita Daciene, kanauninkas Andriejus Sabaliauskas ir kt. Renginyje koncertavo Mildos Ulkštinaitės vadovaujamai buvusių politinių kalinių ir tremtinių choras „Tremties aidai“ ir Telšių kultūros centro mišrus vokalinis ansamblis „Versmė“, Telšių kultūros centro vaikų folkloro ansamblis „Čiučiūruks“ (vadovė Rita Macijauskiene), Telšių muzikos mokyklos akordeoninkų duetas.

„Žmogus gyvoja tol, kol gyvoja jo darbai. Jūs savo darbais tampate nemirtingu“, – sveikindamas M. Šilinską sakė Telšių kultūros centro direktorės pavaduotojas Linas Ulkštinės. Tad norėtusi palinkėti, jog fotomenininko kūriniai metų metais garsintų mūsų Žemaitiją – jos sostinę Telšius, jubiliatui – ilgiausią kūrybingų metų...

Elena BORUSEVICIŪTĖ-ŠIDLIAUSKIENĖ

2016 m. liepos 15 d.

1941-ųjų birželio 14-osios trėmimą prisimenant

Litvinaičių šeimos istorija

Tremties vaikas Romas Litvinaitis sako, kad tik baigiant septyniasdešimt trečiuosius, gulėdamas ligoninėje, atidžiai perskaitė visus mamytės Marijos Litvinaitienės (Bukšnytės) užrašus, atrado ir negirdėtų faktą. Deja, patikslinti istorijos nebéra su kuo. Teko atsakymu ieškoti archyvuose, savaip interpretuoti lakoniškus įrašus bažnytinėse gimimo ir krikštynų, santuokų ir mirčių knygose, sandorius ar kitus dokumentais užfiksuočius giminės istorijos faktus.

Prosenelis iš jo močiutės (motinos mamos) pusės Povilas Stankevičius turėjo gausią šeimyną, 50 margų ūkį. Pievos buvo Katinų kaime, už 5 kilometrų nuo Višakio Rūdos, pati sodyba – ant upelio kranto. Per Pirmajį pasaulinį karą sodyba sudegė. Močiutė Magdutė Stankevičiūtė-Bukšnienė (1876–1960) buvo jauniausia iš septynių brolių ir trijų seserų. Apie senelį Vincą Bukšnį (1912–1956) Romo mamos užrašuose nieko neparašyta. Ji net neužsimena apie tėvelį vargonininką, tačiau jis mena, kad kluone stovėjo dar pakankamai geras fortepijonas, kurį ten paliko, pabėgdamas į Klaipėdą 1949 metais. Grįžęs iš kariuomenės 1954 metais jo jau neberado...

Sulaukęs garbingo amžiaus Romas Litvinaitis gyvena Vilniuje. Jo svajonė – išleisti mamos atsiminimų knygelę, kad šeimos istorija neiškeliautų neužfiksuoata...

Romo Litvinaičio pasakojimas

„Vincas ir Magdutės Bukšnių šeimoje buvo keturi vaikai: vyriausasis Kazimieras, Edvardas (1900–1919), Ona (1903–1971) ir Marytė (1908–1976). Močiutė, anksti likusi našle, teturėjo 2,8 ha žemės, tačiau sugebėjo išmokslinti visus vaikus. Sūnus Kazimieras baigė Veiverių mokytojų seminariją, dukros Ona ir Marytė – Kauno „Saulės“ mokytojų seminariją. Kazimieras prieš pat Pirmajį pasaulinį karą išvyko į Taškentą pas dėdė advokatą, iš kur parsivežė rusę našlę su dvimi jos berniukais, kurie tapo Nepriklausomos Lietuvos karininkais. Šeima augino ir savo sūnų Algirdą. Gyveno jie Kaune. Sūnūs karininkai karui baigiantis tikriausiai pasitraukė į Vakarus. Algirdas gyveno Vilniuje ir apie 1970 metus žuvo nukritus lėktuvui, skrendančiam į Maskvą su Lietuvos pediatrai ir mano studijų Kauno politechnikos institute draugu Arvydu Motūza.

Ona Bukšnytė-Žmuidzinienė buvo pradinių klasių mokytoja Višakio Rūdos mokykloje, gyveno Sūkuriškės girininkijoje (dabar – Raseinių rajonas), apie 4 km į vakarus nuo miestelio. Jos vyras Kostas Žmuidzinas – girininkas, po karos saugumo sumetimais išvyko ir beveik iki mirties glaudėsi Svedasuoje. Ona su vaikais gyveno Višakio Rūdoje. Atsimenu, Kostas parvažiuodavo pas žmoną, bet kiauras naktis su dėde Kazimieru ir mano gerokai vyresniu pusbroliu Algirdu lošdavo preferansą, kuo ji būdavo labai nepatenkinta.

Žinoma, kad Antanas Žmuidzinas

(1860–1916) iš Keturvalakių vede Marytę Česnaitę (1866–1926) iš Meškučių. Jiedu užaugino septynis vaikus: Antanas tapo dvarininku, Stasys – gydytoju, Kostas – miškininku, Jonas – diplomatu Anglijoje, vėliau Kanadoje konsulu. Antanas Žmuidzinas aktyviai dalyvavo spaudos platinime – Česnynėje. Gi Marytės Česnaitės senolai išaugino keturis vaikus, vėliau tapusius knygnešiais: Antaną, Stanislovą, Marytę, Joną. Antanas Česna (1862–1923) buvo ūkininkas, namųšeimininkas, vedės J. Paulionytę (1878–1937). Jie išaugino ir iš mokslus išleido vienuolika vaikų. Du iš jų – Antanas ir Stasys – 1918–1919 metais buvo Nepriklausomos Lietuvos savanoriai; dukra Anelė (vienuolė sesuo Bernarda) 1924–1940 metais Kauno „Saulės“ gimnazijos mokytoja ir direktorė; Vladas – kapitonas; kiti jvairių profesijų tarnautojai.

Ona ir Kostas Žmuidzinai turėjo keturis vaikus: dukras Ireną (gimusią 1936 metais) ir Giedrę (gimusią 1936 metais), pagranduką sūnų Vytautą (1938–1980). Pirmagimis sūnus Algirdas gimė ir mirė tais pačiais 1933 metais. Irena ir Giedrė baigė vidurines mokyklas, gyveno Kaune, Vytautas – Lietuvos veterinarijos akademiją, gyveno ir dirbo Panevėžyje.

Mūsų mama Marija Bukšnytė-Litvinaitienė (1908–1976) 1927 metais baigė Kauno „Saulės“ mokytojų seminariją, tapo pradinių klasių mokytoja. Ji iki karo gyveno ir mokytojavo Kaune (dabar Kapsų g. 109). 1929 metais susižadėjo su Petru Litvinaičiu (1902–1942). Tėtis buvo gimęs Vilniuje. Lenkams užgrobus Vilnių, kartu su broliu Stasiu perėjo demarkacinę liniją. Buvo Lietuvos karininkas, 1936 metais apdovanotas Gedimino ordinu. Šeimoje buvome du sūnūs: aš, Romualdas, gimiau 1932 metais, ir Liudas (1938–1997).

Visa mūsų šeima 1941 metų birželio 14 dieną buvome išvežti į Sibirą. Tėtei tada buvo 39, mamai 33, man – 9, o Liudui – 3 metukai. Tėtė nuo šeimos atskirtas ir laikomas NKVD Sevrallage, Krasnojarsko krašte, kur Ypatingasis pasitarimas 1942 metų birželio 17 dieną nuteisė sušaudyti. Tačiau panašu, kad mirties bausmė nebuvò įvykdyta, nes byloje pridėta pažyma, kad Petras Litvinaitis 1942 metų liepos 25 d. mirė lagerio ligoninėje nuo tuberkuliozės (tėtis turbūt tikrai sirgo šia liga, nes namuose turėjo miegamąjį atskirai nuo mūsų ir mamos).

Ištremė į Altajaus kraštą, Krauškino rajone esantį Belojarsko tarybinį ūkį. Paslapčia iš ten persikelėme į Tomsko geležinkelio stotį Ozerki. Ten mama su kita likimo drauge nusipirko vieno kambario žeminę su prieangiu (langai rėmėsi į žemę), karvę ir dviratį vežimą, karvės traukiamą, su 15 ar žemės sklypu. 1946 metų vasarą mama dar su dvimi likimo draugėmis ir mumi sugebėjo grįžti į Kauną. Po trijų metų (1949 metais) mama buvo vėl areštuota, už akių teista ir grąžinta į tremtį, kur išbuvo dar šešerių metus.

Litvinaičiai. Višakio Rūda, 1937 metai

Petras Litvinaitis ir Marija Litvinaitienė – antras ir trečias iš dešinės. Palanga, 1930 metai

Grįžusi į Lietuvą, mokytojavo, sulaukę pensijos, gyveno Višakio Rūdoje. Mirė 1976 metų gruodžio 25 dieną Panėvėžio ligoninėje. Kaip ir visi kiti Bukšnių giminės žmonės, palaidota Višakio Rūdos kapinėse, kurios ribojasi su močiutės sodyba.

Višakio Rūdoje baigiau septynmetę (progimnaziją). Kai mokiausi Kauko politechnikumo pirmajame kurse, po pakartotinio mamos ištremimo buvau priverstas slapstytis: išvažiavau į Klaipėdą, mokiausi vidurinėje, dirbau elektromonteriu elektros tinkluose, kol buvau paimtas į karinomenę. Po karinomenės grįžau į Kauną, mokiausi ir baigiau vakarinę vidurinę mokyklą. 1957 metais įstoja į Kauno politechnikos institutą, išgijau skaičiavimo technikos inžinieriaus specialybę ir buvau paskirtas į Vilniaus skaičiavimo mašinų SKB (specialų konstravimo biurą). 1965 metais vedžiau savo bendradarbe braižytojā Inutę Oną Leveckaitę (gimusią 1940 metais). Auginome tris vaikus: Ingą (gimusią 1968 metais), Jurą (gimusį 1974 metais) ir Andrių (gimusį 1976 metais). Tada ji neakivaizdiniu būdų studijavo Vilniaus universiteto filologijos fakultete, tapo dėstytoja. Užauginome vaikus, o jau 1992 metais buvau išlydėtas į pensiją, bet dirbau ir toliau.

Kaivėl mamą ištremė, brolis Liudas gyveno pas močiutę Višakio Rūdoje, mokėsi Kazlų Rūdos vidurinėje mokykloje. 1963 metais baigė Medicinos institutą. Vedė Reginą Paketurytę, su-

silaukė dukterę Nomedos ir Ugnės. Iki pat mirties gyveno Panėvėžyje ir dirbo Panėvėžio ligoninėje chirurgu. Deja, 2007 metų sausio 19 dieną nuskendo kartu su vaikaičiais, vyresniosios dukters Nomedos Tautavičienės sūnumis Margiriu ir Ūdriu, išlūžus Baluošo ežero ledui. Palaidoti Vilniaus Viršuliškių kapinėse...

Močiutės sodyboje buvo ūkiniai pastatai, iškastas šulinys. Dvieju galų gyvenamojo namo prieangis iš gatvės pusės išpuoštas raižytom gonkelėm, virtuvė su didžiule krosnimi kambariams šildyti. Šiaudinis stogas vėliau pakėistas skardiniu, plūktos grindys – medinėmis, o vietoje trikojo maistui gaminti įrengta krosnis-viryklė su atskiru kaminu, orkaite ir katiliuku vandeniu šildyti. Tačiau nei namas, nei ūkiniai pastatai negalėjo be remonto atlaikyti šimto metų. Tikėtina, kad tvartas, kluonas, malkinė, klėtis ir bulvinė su joje esančia virtuve gyvuliu ėdalu gaminti – visi turėjo pamatus, išskyrus bulvinę, statiniai dengti skiedromis, apie 1970 metus uždengti šiferiu, išskyrus klėtį, kuri vienintelė buvo iškelta ant akmenų ir turėjo skardinių stogą. Buvo atnaujintas gyvenamasis namas, kapitališkai suremontuotas, nors stogas uždengtas skarda tarpukaryje, Kosto Žmuidzino girininkavimo metais. Tuo metu tėvai pirkė žemės sklypą Kaune, pasistatė namą“.

(Bus daugiau)
Spaudai paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS

1941 metų birželio sukilimo žingsnių aidas

Pabaiga.

Pradžia Nr. 25 (1191)

Lietuvos sukilėlių smūgiai buvo labai skaudūs mūsų kraštą okupavusiai sovietinei kariaunai. Pažymétina, kad Lietuvos sukilimo faktą birželio 23 dieną nenoromis pasauliu pripažino, pagarsindamas per radiją, buvęs sovietų užsienio reikalų komisaras V. Molotovas. Jis, šiurkščiai pateikdamas žinią apie naujos krašto vyriausybės sudarymą, įtūžęs užsipuolė sukilėlius, apšaudžius raudonarmiečius. Lietvių sukilėlių narsą vėliau pripažino ir vokiečiai, nutylédami patį sukilimo tikslą – Lietuvos laisvés siekį.

Sukilimas pareikalavo nemažų aukų

Per sukilimą žuvo apie 4000 sukilėlių ir kitų žmonių. Birželio 26 dieną vyko žuvusių sukilėlių laidotuvės. Lietuvos Laikinosios vyriausybės vardu kalbėjo laikinai éjës ministro pirmininko pareigas švietimo ministras profesorius Juozas Ambrazevičius. Jis saké: „Ne pirmas kartas šioje vietoje prasiveria duobės, kad priimtų kūnus tū, kurių kraujas reikalingas palaistytai tautos laisvei. (...) Tai rodo, kokia stipri tévynės meilė jau yra išaugusi jos vaikų širdyse, kad ištisi jų būriai – šimtai ir tūkstančiai – savo noru ryžosi numirti, kad tik svetimiems nevergautų...“

To meto didžiosios valstybės, kariavusios antihitlerinéje puséje, Birželio sukilimo ir Laikinosios vyriausybės nepripažino bijodamos, kad tai nebūtų palaikoma prieš Sovietų sąjungą nukreiptais veiksmais. Tų valstybių nenaoras pyktis su sovietais lémë ir pokario metu ilgą Lietuvos okupaciją.

Iškreipiamas sukilimo tikslas

Šiandien sukilėlių auką, kaip ir patį sukilimą, kai kurios jégos stengiasi visai neprisiminti arba jį juodinti, sutapinti su žydų tautos tragedija. Net Lietuvos Respublikos Seimas, paveiktas zurufu, slavinu ar vizantaliu piktų balsų, susvyravo, atšaukës jau priimtą istatymą, pripažinusį tuometinės Laikinosios vyriausybės statusą. Šiandien į surufu dūdą, vienokiu ar kitokiu būdu juodindami Lietuvą, pučia tos pačios Lietuvos žmonių išpeneti europarlamentarai Valdemar Tomaševski, Viktor Uspaskich bei kiti i juos panašūs. Gaila, kad ir mūsų mokyklose kai kurie pavieniai mokytojai, apsvaininti iškreiptų zurufiškų svaičiojimų, žydų žudymą priskiria Birželio sukilėliams, ignoruodami sukilimo turinį, jo tikslus. Žinoma, kad kilus karui ir okupacinei kariuomenei traukiantis, tarpuvaldžio metu kilo kažkokia atkeršijimo akcija už tūkstančius ištremtų ir nukankintų lietuvių. Tačiau tai nereiškia, kad tokiomis akcijomis pritaré Lietuvos Laikinoji vyriausybė ar sukilėlių vadovybė. Žydų tautos naikinimas buvo Hitlerio politika. Jis tą patį daré ir kituose užgrobtuose kraštose. Jau pačiomis pirmomis karo dienomis atvykës į Kauną SS generolas Stahleckeris sudaré žydų naikinimo planus, stengési sukurstyti žydų pogromus, isteigë Vilijampoléje žydų getą. Šia tema prieš kurį laiką idomių

Birželio sukilimo memorialas Kaune

Birželio sukilimo memorialas Obeliuose

mincių spaudoje yra pateikusi Irena Tumavičiutė, tyrinéjusi to laikotarpio istorinius faktus.

Laikinoji vyriausybė kiek galédama stengési padëti žydams. Vyriausybės narys generolas Stasys Raštikis tuo klausimu net nuvyko pas vokiečių karro komendantą generolą von Pohl, jam pareikšdamas „kad Lietuvos vyriausybė ir lietuvių visuomenė labai susirūpinusi vokiečių akcija prieš žydus“. Taip pat buvo kreiptasi ir į aukštesnę vokiečių valdžią, kad ji sustabdytų Kaune ir provincijoje tebevykstančią akciją prieš žydus. Šiuo klausimu rūpinosi ir Lietuvos katalikų Bažnyčia, įvairiose vokiečių jstagine darydama žygį prieš žydų naikinimą.

Lietuvos Laikinoji vyriausybė stengési atnaujinti 1938 metų Konstitucijos veikimą, pasmerkdama 1940 metų sovietinę agresiją prieš Lietuvą. Tačiau užémę mūsų kraštą vokiečiai émë vis labiau trukdyti vyriausybės darbui, kuri stengési suvienyti vienam tikslui vienas lietuvių politines jégas, atstatyti kraštą. Liepos ménnesio 25 dieną vokiečiai paskelbè civilinës valdžios įvedimą Baltijos valstybëse. Laikinosios vyriausybës tolimesnë veikla pasidaré neįmanoma. Rugpjūčio 5 dieną įvyko paskutinis Lietuvos Laikinosios vyriausybës posédis. Nors vyriausybë gyvavo tik šešias savaites, bet jos veikla ir pats sukilimas turéjo didelį poveikį demaskuojant sovietinę propagandą, atgaunant tautai pasitikéjimo savimi jégas. Tūkstančiai sukilėlių parodé Lietuvos gyvybingumą, Lietuvos interesų gynimą. Jie išaugo iš Neprikalaujomybës laikotarpio išugdytos tautos dvasios, tautinës mokyklos, patriotinių organizacijų veiklos. (Šia kryptimi, staprindama ugdymo procese patriotiškumo nuostatą, savo tautos dvasinių vertybų branginimą, turėtų eiti ir mūsų dabarties mokykla).

Zurnalistas Bronys Raila rašé: „Sukilimas buvo grynai lietuviškas reikalias ir savo svarbiausiu uždaviniu turėjo tik lietuvių tautos išlaisvinimo ir neprilausomos Lietuvos valstybës interesus“. Aktyvus rezistentas teisininkas Mykolas Naujokaitis pridûrë, kad sukilimo nuostata buvo „viskà atiduoti Lietuvai – šia mintimi vadovavosi mano draugai, su kuriais kartu teko dirbti. Tarnavome Dievui, Tévynei ir Žmonijai – tokia nuostata vadovavomës“. Ta pati mūsų pokalbiuose pažymëda vo ir jau Amžinybën išséjë buvusios Lai-

kinosios Vyriausybës pramonës ministras daktaras Adolfas Damušis, taip pat dr. Mindaugas Bloznelis, akademikas Antanas Kudzys ir kiti idéjiniai sukilimo dalyviai.

Atmintis

Apie 1941 m. birželio 22–28 d. sukilimą bûtu galima dar daug kalbëti, apie jí nemažai ir parašyta. Apie minimą sukilimą raše ir kalbėjo téstinio mokslo darbų leidinio „Lietuvos istorijos studijos“ redkolegijos buvës atsakingasis sekretorius dr. Sigitas Jegelevičius, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras 2011 metais parengë išsamią monografiją „Lietuviai tautos sukilimas...“

Birželio sukilimą galéture gal lyginti su 1956 metais vykusia antisovietine Vengrijos revoliucija. Tačiau taip lygindami turéture pirmumą atiduoti Lietuvos 1941 metų birželio sukilimui – čia lietuvių tauta didžiųjų pasaulio valstybių grumtyne, pirmoji išdriso ginklu pasipriešinti sovietiniam agresoriui. Ne veltui profesorius Edvardas Gudavičius, kalbédamas apie Birželio sukilimą saké, kad tai buvo „vienas didingiausiu mūsų istorijos momentų, tautos žygdarbis“. Sukilimo įtakoje tauta atgavo savo jégas, pasitikéjimą, ryžtą, davusį impulsą tolimesnei 10 metų trukusiai legendinei partizaninei kovai prieš antrą kartą mūsų šalij okupavusi Sovietų sąjungą.

Išlaikant Birželio sukilimo atmintį daug nuveiké buvusios „Lietuvos 1941 metų birželio 22–28 d. sukilėlių sajungos“ pirminkas Alfonsas Žaldokas. Vytauto Didžiojo universitete įrengtas sukilimo vadovų gen. štabo majoro V. Bulvičiaus, pulkininko dr. J. Vébros, prof. dr. A. Damušio, ekonomisto L. Prapuolenio, inžinieriaus P. Naručio ir Lietuvos Laikinosios Vyriausybës Ministero pirmininko prof. dr. J. Ambrazevičiaus portretiniai skulptüriniai reljefai (skulptorius S. Žirgulis). Petrašiūnų kapines puošia skulptoriaus prof. Antano Kmieliausko sukurtais antkapinius paminklas pulkininkui Kazui Škirpai, 1941 metų birželio sukilimo organizatoriu. Prisimintina ir tai, kad K. Škirpos vadovaujami savanoriai 1919 metų sausio 1 dieną Vilniaus Gedimino pilies bokšte pirmą kartą iškélé mūsų Trispalvę. Kauno senosiose kapinëse jau brékstant Lietuvos atgimimui jaunalietaisiai sukilėlių atminimui pastatydino medinį kryžių, kuris priešiš-

kų jégų ne kartą buvo suniokotas ir vél atstatytas. 1991 metais sukilėlių menamoje kapu vietoje buvo pastatytas paminklas „Kryžius – medis“ (skulptorius Robertas Antinis, architektas F. Miliūnas, fundatorius – Australijoje gyvenęs buvës Lietuvos garbës konsulas Viktoras Šliteris). Minėtos Sukilėlių sajungos iniciatyva Senosiose kapinëse atnaujintas sukilėliams skirtas memorialas – pastatytas 40 nauju bronziu kryžių, įamžinančių 1941 metų birželio 22–28 dienų sukilimo bei jo dalyvių atminimą. 2012 metais į tévynę grigo Lietuvos Laikinosios Vyriausybës vadovo dr. Juozo Ambrazevičiaus-Brazaičio palaikai. Jie iškilmingai palaidoti Kauno Kristaus Prisikėlimo bazilikos šventoriuje.

Vilniuje Lukšių aikštës pakraštyje prie simbolinio 1863 metų sukilėlių antkapinio paminklo stovi naikintas, bet nesunaikintas lietuvišku ornamentu papuoštas Kryžius, skirtas 1941 metų Birželio sukilimui atminti. Taip pat paminktinas Rokiškio rajone Obeliuose tokią pačią idéjinę paskirti turintis sovietinës valdžios sunaikintas ir prieš dvejus metus atstatytas didingas paminklas. Birželio sukilimą žymi įvairiose Lietuvos vietose pastatyti didesni ar mažesni paminklai, sukurtas filmas.

Birželio 23-įjį įvairiose Lietuvos vietose vyko daugiausia visuomeninių organizacijų inicijuoti 1941 metų sukilimo jubiliejaus minėjimai. Tačiau Lietuvos Vyriausybë neparodë noro mineti šią suaktį. Prisimename įvairių organizacijų daugkartinį kreipimąsi į LR Seimą ir Vyriausybę, kad bûtu įstatymiskai įteisintas Lietuvos Laikinosios Vyriausybës pareiškimas „Nepriklaujomybës atstatymo deklaravimas“. Deja, teigiamo atsakymo nesulaukta. Šiuo klausimu Lietuvos sąjūdžio Vilniaus skyriaus taryba birželio 1 dieną viešu pareiškimu vél kreipesi į LR Prezidentę, Seimą, Vyriausybę bei Pasaulio lietuvių bendruomenës pirmininkę.

Niekada neturéture pamiršti svarbiausių mūsų tautos istorijos įvykių ir tų, kurie savo gyvybë paaukojo Lietuvai.

Istorijos ratas sukas. Visi esame tame svaiginančiame rate. Tačiau privalome tame išlaikyti savo orumą, tautinę savimonę, atmintį, tikėjimą, meilę ir viltį, kad Lietuvai, anot poetu Bernardo Brazdžionio, supiltume tvirtą pylimą iš savo protų, iš gyvų širdžių.

Zigmas TAMAKAUSKAS

2016 m. liepos 15 d.

Tremtinys

Nr. 26 (1192)

7

Viename didžiausių lietuviškų filmų – ir kretingiškio įdirbis

Minint 75-iasias pirmųjų trėmimų į Sibirą metines, kino industrijos vyksta itin svarbus projektas – kuriamas filmas pagal visame pasaulyje išgarsėjusį Rūtos Šepetys romaną „Tarp pilkų debesų“. Prie šio kūrinio įtemptai dirba ir kretingiškis Ovidijus Žalys. Simbolika – jo, kaip su filmavimais susijusio žmogaus, patirtis prasidėjo lygiai prieš dešimt metų. Tuomet dar moksleivis O. Žalys išvyko į ekspediciją Sibire, kur jamžino neįkainuojamus vaizdus. Tuomet sukaupta patirtis ataidi iki šiandien, kuomet kruopščiai, po kruopelę yra lipdomas filmas, emociškai palietęs ir dar paliešiantis ne vieną.

Darbas filmavimo aikšteliuje jau baigtas – neseniai nufilmuotos paskutinės filmo „Tarp pilkų debesų“ scenos. Netrukus prasidės dar vienas iš daugybės filmo kūrimo pakopų, etapas – montavimas. Visus šiuos darbus iš arti mato ir prie visko prisideda ir O. Žalys, savo indėlį į filmą vadinantis nematomu.

„Esu gamybos asistentas, šiek tiek ir producserio asistentas. Jei paprasčiau – darau viską, kad kiti galėtų sklandžiai dirbtis savo darbus. Manodarbas yra nematomas, tačiau įdomus. Ir tikrai gražus sutapimas, jog praėjo 10 metų nuo pirmojo mano video darbo ir išvykos į Sibirą. Tuomet sukaupta patirtis man labai padeda dabar, kai filmo kūrimo metu liečiama tokia svarbi tremties tema“, – pasakojo O. Žalys.

Apie simboliką sukaktį ir sutapimą priminė Ovidijaus mama – asociacijos „Tremties dienoraštis“ pirmininkė Valeria Žalienė.

Minint 75-iasias pirmųjų trėmimų į Sibirą metines, minėtimis tremtyje gimusi kretingiškė grįžo į 2006-uosių, kuomet išsirengė į Sibirą. I delegaciją vienai neplanuotai pateko ir jos sūnus, ko gero, tuomet ir pajautės potraukį filmų kūrimui.

„Kažkas negalėjo į Sibirą vykti ir patarė pasiimti sūnų – tuo labiau kad mūsų būryje nebuvu vyrų. Pamenu, kaip turėjome naujas kuprines, o Ovidijui atiteko sena rusiška kupriene. Atrodo smulkmena, bet toji rusiška kuprinė mums padėjo Sibire užmezgant bendravimą.

m. Išvykai verslininkai mums paskolino filmavimo kamerą, turėjome skaitmeninius fotoaparatus. Galimas sakyti, kad Ovidijus suomet kamerą į rankaspėmė pirmą kartą. Rezultatas išėjo puikus. Gal dabar žiūrint į juokingą atrodo, bet tuomet tai buvo iššūkis. Juk išvykome nežinia kur, parvežti nežinia ko“, – prisiminė V. Žalienė.

Tuomet O. Žalys sukūrė kelių valandų dokumentinę-istorinę vaizduojostę „Aš einu seneliu ir tėvų kančių pramintu taku“, padarė daugybę nuotraukų iš ekspedicijos Sibire. Vėliau buvo išleisti leidiniai, filmas pristatytas ne vieną kartą ir ne tik Kretingos rajone.

„Ovidijus padarė daug nematomo darbo, kad visa surinkta informacija įgautų apvalkalą. Mūsų išleistą knygelę pati susirado net M. Mažvydo biblioteka. Pristatydami filmą ir rodydami kapų vietas, mes suradome ne vieną giminaitę, likimo draugą. Išsiminė atvejis Kūlupėnuose. Taip atsitiko, kad nufilmavome buvusio seniūno Maciaus giminių kapus. O viena moteris šalia tarė: „Kai ponu, tai nufilmavot, o paprastų žmonių – ne“. Ir nubraukė ašarą. Pasirodo, kad ter-

tremties lietuvių aktoriai yra prisilieti per artimuosius, kurie patyrė tai“, – kalbėjo O. Žalys.

Užsieniečiams šią lietuvių tragediją suvokti yra sunku, kretingiškiui apie tai ne kartą teko kalbėtis, aiškinti situaciją, pasakoti.

„Filmavimo aikšteliėje dirbo apie 120 žmonių. Pagrindinius vaidmenis atliko užsienio aktoriai, tačiau epizodinėse scenose pasirodo ir gerai žinomi lietuvių menininkai. Filmas pasirodyti turėtų 2017 metais, tik dar néra žinoma, kur įvyks premjera. Iš tiesų filmas yra ne Lietuvos rinkai. Jis labiau prietaikytas užsieniui – juk knyga „Tarp pilkų debesų“ išversta į 39 kalbas, 21 JAV valstijoje ji įtraukta į privačomu perskaityti knygų sąrašą. Tai – „The New York Times“ bestselleris. Filmą pagal šį kūrinį statyti norėjo tokios studijos, kaip „Universal Studios“ ir „Warner Bros“. Tačiau knygos autorė norėjo, kad tai darytu tie, kurie tai jautė, kurie tai suvokia ir supranta – lie tutuviai“, – atskleidė O. Žalys.

Jis dar kartą patvirtino, kad tremties tragedija užsieniečiams yra sunkiai suvokiamą, kai tuo tarpu jam viskas žinoma nuo vaikystės.

„Tremties dalykai man žinomi tarsi iš vidaus, jais aš domėjausiu nuo pat vaikystės. Su šiuo filmu jau dirbamė trečius metus. Teko susitikti ir su knygos autore, vykome pas pagrindinę liudytoją, kurios išgyvenimais paremta knyga. Labai ilgai buvo rašomas scenarijus filmui“, – kūrybinius procesus atskleidė O. Žalys.

„Tarp pilkų debesų“ – tarpautinis filmas, jame suvaidino ne vienas užsienio aktorius, producseriai – Žilvinas Naujokas ir Chris Coehen, režisierius – Marius Markevičius, operatorius – Ramūnas Greičius, dailininkė – Jurga Gerdvilaitė. Netrukus filmas bus pradėtas montuoti. Montavimo darbai vyksta ne tik Lietuvoje, bet ir JAV. Filmas pasakoja apie 1941-aisiais į Sibirą su šeima ištremiamą jauną merginą Liną, kuriai tenka iškesti nežmoniškas gyvenimo sąlygas ir surasti jėgų išlikti. Alkis, skurdas, mirlys pinasi su čia pat užgimstančia meile ir tvirtu tikėjimu, kad grįžti namo pavyks.

Diana JOMANTAITĖ

Kamera man visada patiko. Filmavau Sibire, po to studijų metais, buvau savanoriškiant filmą apie Tadą Blindą. „Tarp pilkų debesų“ yra 8 ar 9 filmas, prie kurio dirbu. Prieš dešimt metų sukaupta patirtis ir patirti įspūdžiai tikrai praverčia. „Tarp pilkų debesų“ – tai filmas, kuris paliečia visus. Prie

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas
Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com
Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Rozalija Stasė Plačiakytė-Jurienė
1926–2016

Gimė Pašvitinio valsč. Bubulių k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. šeima ištremta į Irkutsko sr. Tulūno r. miško darbams. 1957 m. ištakėjo už politinio kalinio Alberto Juro. Sibire palaidojo savo tėvelį Joną Plačiakį ir du savo sūneliaus: vieną – metuką, kitą – dvejų. 1961 m. grįžo į Lietuvą. Ilgus metus dirbo Linkuvos poliklinikoje ir dainavo ligoninės moterų ansamblyje, Linkuvos kultūros namų chorė. Šoko ir dainavo etnografiniame ansamblyje „Linkava“.

Nuoširdžiai už jaučiamę vyrą, sūnaus šeimą ir artimuosius.
LPKTS Pakruojo filialas

Stasys Česnulis
1924–2016

Gimė Varėnos r. Kaštelų k. 1949 m. su šeima buvo ištremtas į Irkutsko sr. Bodaibio miestą, vėliau į Karagandą. Į Lietuvą grįžo 1967 m. su žmona Aldoną ir 8 m. dukrele. Vėliau gimė dar viena dukra. Likimas nepašykštėjo ilgo ir gražaus gyvenimo tėviškėje. Mirė sulaukęs 92 m.

Palaidotas Jurbarko kapinėse.
Nuoširdžiai už jaučiamę žmoną, dukras su šeimomis ir artimuosius.

LPKTS Jurbarko filialas

Nina Grigaliūnaitė-Turonienė
1952–2016

Gimė tremtyje, Krasnojarsko kr. Nižne Ingašo r. Pakrovkos k. 1951 m. tremtinį šeimoje. Į Lietuvą su tėvais grįžo 1958 m. Mokėsi Šiaulių 8-ojoje bei Pakruojo r. Pašvitinio vidurinėje mokykloje. Baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, įgijo buhalterės specialybę. Ištakėjo už Gintauto Turonio. Dirbo kolūkyje buhaltere. Atkūrus nepriklausomybę dirbo savo ūkyje. Užaugino dukterį ir sūnų. Džiaugėsi vaikaitėmis.

Palaidota Pašvitinio kapinėse.
Nuoširdžiai už jaučiamę dukrą Aidą, sūnų Dainių, jų šeimos narius ir artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas

Skelbimas

Liepos 16 d. (šeštadienį) Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke (Ukmergės r.) monsinjoro Alfonso Svarinsko antrujų mirties metinių proga vyks monsinjoro ir dviejų Lietuvos Laisvės kovotojų ir kankinių – kunigų Juozo Zdebskio ir Broniaus Laurinavičiaus – atminimui skirtas renginys.

11 val. bendra malda prie monsinjoro Alfonso Svarinsko kapo Ukmergės Dukstynos kapinėse.

Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke bus pašventinti du kryžiai rezistentams kunigams J. Ždebskiui ir B. Laurinavičiui.

12 val. šv. Mišias aukos vyskupas Jonas Kauneckas. Šv. Mišiose giedos Vilniaus Gailestingumo šventovės jaunimo ansamblis.

13.30 val. prasidės konferencija, skirta trijų iškilių lietuvių tautos kunigų – monsinjoro A. Svarinsko, J. Ždebskio ir B. Laurinavičiaus – atminimui bei šiandieninės Lietuvos situacijos praeities rezistencinių kovų požiūriu analizei. Kalbės kunigas Robertas Grigas, partizanas Jonas Kadžionis, dr. Ramunė Butkevičiūtė-Jurkvičienė, Nepriklausomybės Akto signataras Algirdas Endriukaitis, dr. Vincentas Vobolevičius ir jaunimo sambūrio „Pro Patria“ valdybos pirmininkas Vytautas Sinica.

Liepos 23 d. (šeštadienį) 11 val. LPKTS buveinėje įvyks LPKTS valdybos posėdis.

Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga

www.lpkts.lt

Redakcija paslieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Maskelių šeimos skausmo keliai

Nepažįstamas kraštas – taiga

„Mūsų, Maskelių, šeima, kaip daugelio lietuvių, paženklinta netektimis, skausmu ir pažeminimu, kurį patyrė svetimoje žemėje – tremtyje. Noriu apie tai papasakoti“, – sakė redakcijoje apsilankiusi Maskelių šeimos atstovė Marytė MASKELYTĖ-DRAUGELIENĖ.

Senelio gimtadienis paženklintas tremtini

Tą nelemtą 1947 metų gruodžio 17-ąją, kai Maskelių šeima svajojo apie arčiančias Kalėdas, o čia dar senelio gimtadienis, viskų sujaukė apsilankę stribai. Vienas jų, Maskeliams gerai pažistamas, Žukauskas. Visi piki, agresyvūs: „Ruoškitės. Jūs ištremiami į Sibirą!“ Taip pasveikino Adomą Maskelių nekvieti svečiai. Mama verkia, jos mažiausiai dukrai vos 1,5 metukų. Ne ką didesni ir kiti trys Maskelių – Adomo sūnaus Petro ir jo žmonos Elzės – vaikai.

Mama įsideda lašinių, taukų, kruopų, duonos. Dar pasiima pūkinius patalus, šiltų drabužių. I didelę vilnonę skarą įsuka dakterį Marytę ir rengiasi iškelti pro langą, tegu pasiliaika Lietuvoje. Juk giminės priglaus. Bet paskutinę minutę apsigalvojo: gal kaip nors ištvers? Vėliau mama ne kartą kalbėjo: „Kaip gerai, kad Marytės nepalikau Lietuvoje. Juk per tuos 10 metų būtume susvetimėjusios“.

Onutė Maskelytė buvo vyresnė. Tą dieną, kai kieme šeimininkavo stribai, ji grįžo iš mokyklos. Iš tolo matė, kaip tėvelis iškeltomis rankomis stovėjo prie tvarto, o jam į nugarą Žukauskas įrėmės šautuvą kažką „aiškino“. Nors ir siaubinga buvo grįžti, bet Onutė niekur nebėgo, nesislėpė.

Kai stribai surinko visą šeimą, susodino į roges, tėvelis nesulaikė ašarų, o mama tikriausiai iš pykčio ēmė dainuoti.

Taivyko po dainingos Dzūkijos dangumi. Kai Maskelių šeimą nuvežė į Rudaminą, visus uždarė į mažą namelį, užrakino tame, o stribai pradėjo naršyti po jų mantą. Dingo visas maisto atsargas, kam jis tremiamiesiems, juk vis tiek neišvers. Taip tada tikriausiai mąstė stribai. Liko nepastebėti du kibirai taukų. Jie Maskelių šeimą kurį laiką ir gelbėjo.

I Varėnos geležinkelio stotį šeimą nugabeno kitą rytą. Vežė sunkvežimiui. Stipriau truktelėjus nuo penkerių metukų Jonuko galvos vėjo gūsis nuplēše kepurę. Visi suskato stabdyti vairuotoją, kad kepurę galima būtų pasiimti, bet jis „negirdėjo“. Tada senelis Adomas nusirišo nuo kaklo šaliką ir juo apmurtiavo anūkėlio galvą.

Varėnoje Maskelių jau laukė gyvulinis vagonas. Iji kimšte kimšo daugiau žmonių, nei galėjo tilpti. Mūsų Kūčios ir Kalėdos – kelyje. Keliaujame jau daug dienų. Viena jų paženklinta gaisru. Netikėtai užsidegė vagono grindys. Žmonės radę lazdą, prie jos galio prirošo raudoną audeklą ir ēmė mojuoti pro langelį. Traukinio mašinistas ši signalą tikrai matė, bet nekreipė į tai dėmesio. Gaisrą šiaip taip pavyko užgesinti.

Atvežti į paskutinį punktą, Tiumėnės sritį, žmonės pirmą kartą pamatė barakus. Mūsų šeima – 7 asmenys ir dar 10 žmonių buvome sukimšti į mažą kambarį. Vietinė valdžia visiems, kas juda, įsakė eiti į darbą. Medžių kirtimas, jų paruošimas greit atėmė jėgas ir sveikatą. Tėtei griūvantis medis sulaužė šonkaulius, aš iš bado ēmiau tinti. Tad kurį laiką mama vadovavo visai šeimai. Senelis Adomas eidavo į parduotuvę, pasiruošę stovėti ilgiausioje eilėje, kad galėtų nusipirkti kepalių duonos. Pats tos duonos nevalgydavo, atiduodavo sūnui, marčiai ir anūkams. Kartą tas duonos pirkimas Maskelių šeimai brangiai atsiėjo. Senelis Adomas stovėjo netoli parduotuvės durų, o jas atidarius žmonės senolij pargriovė ir sutrypė kojomis. Kažkas jį parvedė į namus, bet senelis neilgai gyveno. Jis užgeso ramiai, nesikankino.

Senelį palaidojo su visomis „apeigomis“. Vyrai sukalė karstą, iš paklodžių nuvijo virves ir nutempė karstą į taigą. Iš cinkuoto kibiro lakšto pasigaminė vinių, išpjovė lentelę ir savos gamybos vinimis įrašė: „Maskelis Adomas, lietuvis. 1874– A.A 1948. Mirė 1948 m. kovo 12 d.“. Žinodami, kad kryžius vėliau gali supūti, vyrai jį pritvirtino prie geležinkelio bėgių. Maskelių šeima patyrė daug sunkių išbandymų. Badu vos nemirė ir Marytė, tačiau Dievas lémė gyventi.

Pirmai mūsų „gyvenvietė“, tikriausiai né pavadinimo neturėjo, nes niekas niekada neįvardino to žemės lopinėlio. Kai perkėlė mūsų šeimą į naujają – Špalavodą, šeima pasijuto šiek tiek geriau. Mums buvo paskirtas atskiras kambarys. Gimus broliukui Juozukui reikėjo pasirūpinti daug kuo, bet mama mokėjo suktis. Padėjo ir vietiniai gyventojai. Kai gandrai apsilankė mūsų namuose dar kartą, gimė berniukas Vitas. Mama jį gimdė be daktarų, be priežiūros, galima sakyti, pats savaime atsirado. Bet neišgyveno. Susirgės plaučių uždegimui po dvių savaičių mirė.

Ilgai tremtiniai neužsibūdavo vienoje vietoje, kad netaptų „kapitalistais“. Tad ir vėl mes leidomės į kelią. Naujoje vietoje, Nez Ukropie, buvome vieninteliai lietuviai. Kartu su mumis gyveno ukrainiečiai, moldavai, kitų tautybių žmonės. Visi jie mus mylėjo ir gerbė.

1953 metų kovo 5 dieną mama sukvietai mus visus į kambarį, užrakino duris ir ēmė verkti, o po to – juoktis. Mirė Stalinas! Rusės tuo metu rovėsi plaukus ir raudojo, raudojo... Namuose atsirado berniukas, kuris netrukus mirė. Jis net vardo neturėjo, nespėjo tėvai jo įregistruoti.

Šviesiausia Maskelių šeimos gyvenimo akimirka, kai jie gavo pranešimą, jog tremties laikas baigėsi. Diena, kai po 10 metų tremties visi išvydo Lietuvą, išaušo 1957 metų balandžio 1-ąją.

1989 metais Adomo Maskelio palaikus į Lietuvą parvežė jo vaikaitės – Marytė ir Onutė. Jos įvykdė vienintelį senelio norą.

Parengė Aušra ŠUOPYTĖ

Elzė ir Petras Maskeliai

Maskelių vaikai

Sibiro mokyklos septintokai. Onute Maskelyte – viršuje kaireje

Dvulkos taujavių tremtininių vaikai